

Ewa Jaska

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

MEDIA A POZOSTAŁE ŹRÓDŁA INFORMACJI NA OBSZARACH WIEJSKICH

MEDIA AND OTHER SOURCES OF INFORMATION IN RURAL AREAS

Słowa kluczowe: media, źródła informacji, obszary wiejskie, województwo mazowieckie

Key words: media, information sources, rural areas, Mazowieckie Province

Abstrakt. Celem artykułu było poznanie najważniejszych źródeł informacji, z których korzystają mieszkańcy obszarów wiejskich. W części teoretycznej przybliżono istotę funkcji informacyjnej i kształtowania opinii publicznej oraz kompetencji informacyjnej. W społeczeństwie informacyjnym media wpływają na ogólną dostępność informacji i szybkość jej rozprzestrzeniania się. Stają się podstawowym źródłem informacji, również na terenach wiejskich. Z przeprowadzonych w 2012 r. badań ankietowych wśród mieszkańców obszarów wiejskich województwa mazowieckiego wynika, że media nie są jednak najbardziej wiarygodnym źródłem informacji. Za najbardziej wiarygodne źródła informacji uznano rodzinę, szkołę, radio, bibliotekę gminną, telewizję i internet. Z badań wynika także, że poziom dostępności i zakres korzystania z mediów na obszarach wiejskich jest zbliżony do parametrów całego województwa.

Wstęp

Współcześnie wzrasta zainteresowanie informacją aktualną i szybko przekazywaną. Jednym z najważniejszych źródeł informacji są z całą pewnością media. Pełnią one różne funkcje, chociaż najczęściej za najważniejszą jest uznawana funkcja informacyjna. Media najczęściej gromadzą oraz przekazują informacje o wydarzeniach społecznych, gospodarczych, politycznych i kulturalnych w tematycznych kanałach informacyjnych, serwisach informacyjnych oraz audycjach publicystycznych. Równocześnie wpływają na postawy i zachowania słuchaczy, czytelników i widzów, a wypełniają funkcję kontrolną obserwują i relacjonują aktywność osób publicznych oraz władz. Tak najogólniej pojmowane funkcje i zadania mediów sprawiają, że zajmują ważną pozycję wśród źródeł informacji w społeczeństwie informacyjnym. Dotyczy to również mieszkańców obszarów wiejskich. Wiele informacji oraz obrazów zachowanych w pamięci społecznej pochodzi właśnie z mediów. Kluczowe znaczenie ma nie tylko artykulacja komunikatu, ale jego upowszechnienie, czyli dostęp do środków społecznego przekazu.

Media jako źródło informacji i kształtowania opinii publicznej

W perspektywie obszarów wiejskich szczególna rola jest przypisywana mediom lokalnym i regionalnym. Dostarczanie informacji, zbieranie i upowszechnianie, to zadania wymieniane w opisach większości funkcji mediów. Międzynarodowa Komisja do Badania Problemów Komunikowania powołana przez UNESCO, zdefiniowała je następująco [Jachimowski 2012]:

- socjalizacja, czyli dostarczenie informacji niezbędnych do prawidłowego funkcjonowania w społeczeństwie,
- informacja, czyli zbieranie, przetwarzanie, upowszechnianie i gromadzenie danych ułatwiających zrozumiałość, procesy decyzyjne, jak również zachowanie wobec zmiennych uwarunkowań społecznych,
- edukacja, czyli dostarczenie informacji, które umożliwiają rozwój jednostki oraz grup społecznych,
- motywacja, czyli zachęcanie do aktywności i realizowania celów osobistych oraz społecznych,

- rozrywka, czyli dostarczenie rozrywki społeczeństwu i jednostce,
- rozwój kultury, czyli upowszechnienie sztuki, kultury, stymulacja potrzeb twórczych i estetycznych jednostki,
- integracja, czyli przekazywanie wiedzy na temat jednostek, społeczności, krajów, która służy porozumieniu oraz zrozumieniu uwarunkowań różnych aspiracji, poglądów, a także warunków życia,
- debata i dyskusja, czyli punktem wyjścia są informacje niezbędne do porozumienia i dyskusji ogólnospołecznej, budzące zainteresowanie oraz zaangażowanie, w celu rozwiązywania problemów lokalnych, ogólnonarodowych i międzynarodowych.

H. Lassweel jako pierwszy zaprezentował twierdzenie, że konkretne działania, które podejmują media wywierają wpływ na społeczeństwo. Media informują nas o interesujących zjawiskach, eksponują i zwracają uwagę na ważne wydarzenia, a równocześnie upowszechniają wiedzę na temat dziedzictwa kulturowego [Kołodziejczyk 2007]. Bandura zaproponował dwustopniowy model medialny, który opiera się na założeniu istnienia bezpośredniego wpływu mediów na ludzkie zachowania, a także wpływu pośredniego przez sieci społeczne, w których występują odbiorcy treści medialnych. W przypadku bezpośredniego wpływu media mają m.in. informować, proponować, stwarzać możliwości wyboru, instruować, skupiać uwagę i uczyć. W przypadku pośredniego wpływu przez sieci społeczne, media prowokują do dyskusji na konkretne tematy, uruchamiają medialne doświadczenia konkretnych osób, a nawet łączą lub dzielą ludzi. W ten sposób poszerzają i umacniają bezpośredni wpływ na poszczególne osoby, które mogą nie korzystać z mediów, ale za pośrednictwem społecznym ulegają ich wpływowi [Kubicka 2007].

Wpływ środków społecznego przekazu na postawy, zachowania i poglądy ludzi jest wyraźnie widoczny w miejscach, w których nie ma wielu ośrodków opinii publicznej, np. na obszarach wiejskich. Każdy człowiek chce być dobrze poinformowany, ale również być obecny w rzeczywistości kreowanej przez media. Istnieje zatem możliwość, że ulegnie wpływowi przekazów medialnych, myśląc, że jest na nie uodporniony. Postawa taka jest tym wyraźniejsza, im bardziej jednostka jest zaangażowana w określone wydarzenia.

Niezbędnym warunkiem korzystania z treści medialnych jest legitymowanie się odpowiednimi kompetencjami. Wyróżnia się siedem poziomów kompetencji informacyjnych [Skarżyńska 2009]:

- rozpoznanie potrzeb informacyjnych, co jest niezbędne do definiowania luki informacyjnej oraz świadomości tego co zna odbiorca;
- określenie sposobów uzupełniania luki informacyjnej, czyli świadomość tego, które źródła informacji są w stanie zaspokoić potrzeby informacyjne;
- umiejętność rozwoju i doskonalenia strategii poszukiwania informacji;
- dostęp do informacji, umożliwiający dotarcie do źródeł informacji oraz umiejętność wydobycia potrzebnych informacji;
- porównywanie i ocena pozyskanych informacji;
- wykorzystanie i przekaz informacji wypełniających istniejące luki;
- synteza i twórczość, tj. umiejętność łączenia posiadanych wiadomości z nowymi.

Celem artykułu był poznanie najważniejszych źródeł informacji, z których korzystają mieszkańcy obszarów wiejskich

Material i metodyka badań

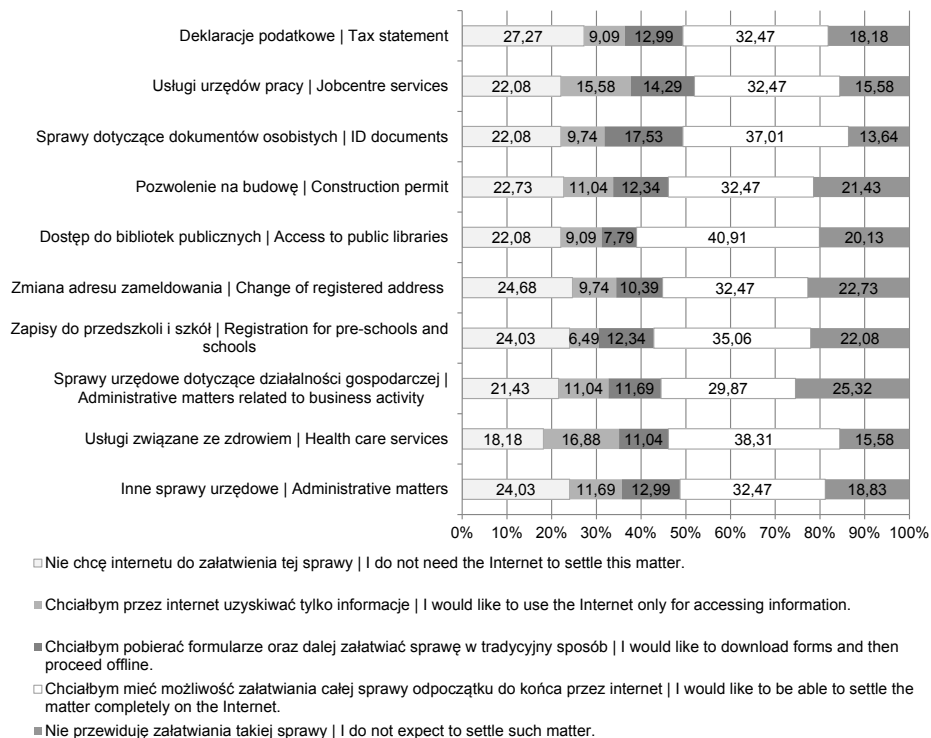
W celu poznania najważniejszych źródeł informacji, z których korzystają mieszkańcy obszarów wiejskich przeprowadzono badania ankietowe na terenie województwa mazowieckiego. W badaniach przeprowadzonych w drugiej połowie 2012 r. uczestniczyło 154 mieszkańców terenów wiejskich województwa mazowieckiego (materiał empiryczny zebrany przez I. Malinowską). Wśród respondentów przeważały kobiety (58%) i osoby w wieku 18-25 lat (45%). Niemal co trzeci badany reprezentował grupę wiekową 36-50 lat, a 16% to osoby w wieku 51-65 lat. Ponad połowa badanych (55%) legitymowała się wykształceniem średnim. W większości badanych gospodarstw domowych dysponowano dochodem netto na 1 osobę w rodzinie w wysokości do 1100 zł (42%), a wysokość dochodów powyżej 2500 zł dotyczyła tylko 6% badanych.

Dostępność i korzystanie z komputera oraz internetu w województwie mazowieckim

W porównaniu do innych województw dostęp do szerokopasmowego internetu w województwie mazowieckim jest największy i wynosił w 2010 r. 16,0% [Branża, biznes, gospodarka...2010]. Z kolei dostęp do komputera w 2011 r. miało 76,8% osób, a do internetu 70,9%. Korzystanie z internetu jest uzależnione w dużym stopniu od wieku. W grupie wiekowej do 24 lat korzystało z tego medium 94% osób, a wśród osób powyżej 65 lat było to 13 % populacji. Pod względem dostępu do sieci w domu występuje duże zróżnicowanie także ze względu na typ rodziny. Największy dostęp do internetu mają rodziny z dziećmi (około 85%). Wśród małżeństw bez dzieci odsetek ten wynosił ok. 47%, a najmniej upowszechniony był wśród osób, które mieszkają same (38%).

Korzystanie z internetu w grupach społeczno-ekonomicznych przedstawiało się następująco: grupą najczęściej korzystającą z internetu są uczniowie i studenci (97%), drugą grupą są prywatni przedsiębiorcy (85%), a w dalszej kolejności: pracownicy sektora publicznego (82%), pracownicy sektora prywatnego (76%), bezrobotni (63%), inni bierni zawodowo (50%), emeryci, renciści i rolnicy(20%) [Czerniawska 2012].

Ważnym elementem diagnozy jest poznanie powodów, dla których ludzie rezygnują z używania komputera i internetu. Powodem najczęściej wymienianym był brak potrzeby korzystania z sieci (57%). Kolejne przyczyny to brak odpowiedniego sprzętu (32%), brak umiejętności (31%), a także zbyt wysokie koszty dostępu (26%). Okazuje się, że powody miękkie, takie jak brak kompetencji i brak takiej potrzeby są ważniejsze niż ograniczenia technologiczne związane z brakiem sprzętu i podłączenia do stałego łącza [Czerniawska, Batorski 2012].

Rysunek 1. Zainteresowanie usługami publicznymi oferowanymi przez internet
Figure 1. Interest in public services available on the Internet

Źródło: badania własne
Source: own research

Z badań Batorskiego [Czerniawska 2012] wynika także, że istnieje związek między sposobem korzystania z internetu a aktywnością społeczną. W województwie mazowieckim internauci stanowią znaczną grupę wyborców (57,6%). Użytkownicy sieci są bardziej zainteresowani życiem społecznym, działalnością lokalną, nieodpłatną pracą na rzecz innych oraz organizacji społecznych.

Poziom dostępności komputera i internetu na obszarach wiejskich jest zbliżona do wskaźników charakterystycznych dla całego województwa. Jak wynika z badań przeprowadzonych w 2012 r., około 88% respondentów posiadało komputer we własnym gospodarstwie domowym. Najwięcej osób deklarowało dostęp do tego sprzętu w grupie wiekowej 18-25 lat (43%), a najmniej w grupie powyżej 66 lat. Badani, którzy zadeklarowali brak komputera w gospodarstwie domowym, stwierdzili, że jest to urządzenie zbędne, gdyż żaden z domowników nie odczuwa potrzeby korzystania z niego. Wskazywano także na wysoką cenę sprzętu, trudności z obsługą oraz możliwości korzystania z komputera i internetu poza domem.

Podobnie, fakt niekorzystania z internetu wynikał z braku poczucia takiej potrzeby i nie był związane z istniejącą infrastrukturą oraz sytuacją ekonomiczną. Najwięcej badanych korzystało z sieci w domu (84%). Niewielu respondentów korzystało z internetu w bibliotekach publicznych, a najmniej w urzędach gmin, domach kultury oraz kawiarenkach internetowych, ze względu na coraz mniejszy ich zasięg oraz dużą popularność i powszechność internetu mobilnego.

Analizując zainteresowanie usługami publicznymi oferowanymi w internecie, należy zauważyć, że największą uwagę poświęcono na możliwość kompleksowego załatwienia spraw przez internet (tj. od początku do końca). Dotyczy to przede wszystkim dostępu do bibliotek publicznych (41%), spraw związanych ze zdrowiem (38%), a także dokumentacji osobowej (37%) (rys. 1).

Preferowane źródła informacji na obszarach wiejskich województwa mazowieckiego oraz ich użyteczność

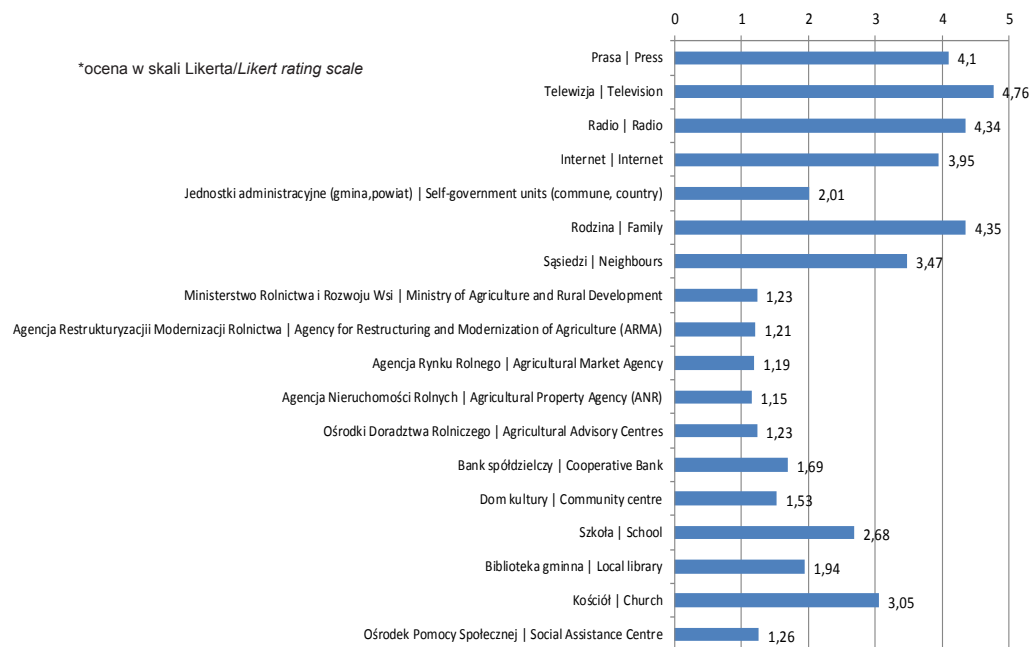
Pozyskiwanie danych w sposób szybki, niekosztowny i nieskomplikowany staje się współcześnie ważnym kryterium doboru źródła informacji. Z badań wynika, że mieszkańcy terenów wiejskich najczęściej korzystają z telewizji, co jest rezultatem dostępności tego źródła informacji (99% respondentów deklarowało posiadanie telewizora). Drugim ważnym źródłem informacji jest rodzina (4,35), a w dalszej kolejności radio (4,34), prasa (4,10) i internet (3,95). Szczegółowy rozkład odpowiedzi przedstawiono na rysunku 2.

Pomimo szerokiego dostępu do informacji ponad połowa badanych (53%) oczekuje bardziej wyczerpującej, szczegółowej oraz wiarygodnej informacji. Były to głównie osoby w wieku od 36 do 65 lat.

Wiarygodność poszczególnych źródeł informacji w skali Likerta była oceniona bardzo podobnie. Zdaniem respondentów najbardziej wiarygodnym źródłem informacji jest rodzina (3,79). W dalszej kolejności są nimi: szkoła, radio, biblioteka gminna, telewizja oraz internet. Z kolei sąsiadów uznano za najmniej wiarygodne źródło informacji (rys. 3). Okazało się, że źródła informacji najczęściej wykorzystywane nie są postrzegane jako najbardziej wiarygodne. Telewizja została sklasyfikowana na czwartym miejscu, podobnie jak internet. To z jakich źródeł i w jakim stopniu korzystano zależy od indywidualnych postaw respondentów.

Za najbardziej użyteczne medium badani uznali internet (3,71) – z powodu zasięgu i dużych zasobów informacji. W drugiej kolejności wymieniono telewizję satelitarną (3,25), a następnie radio ogólnopolskie (3,23), prasę ogólnopolską (3,17), telewizję naziemną (3,10), telewizję kablową (2,99), radio regionalne (2,95) oraz prasę regionalną i lokalną (2,94).

Mieszkańcy obszarów wiejskich od mediów oczekują przede wszystkim informacji dotyczących aktualnych wydarzeń krajowych (79%), międzynarodowych (58%) i o pogodzie (54%). Funkcja informacyjna znalazła się również na pierwszym miejscu w rankingu wszystkich funkcji wypełnianych przez media. Co trzeci badany oczekiwał także informacji związanych z wykonywanym zawodem. W przypadku zawodów związanych z rolnictwem, 61% badanych oglądało audycje rolnicze w telewizji, 38% słuchało audycji rolniczych, a 18% czytało prasę branżową. Wśród najpopularniejszych audycji telewizyjnych wymieniano „Agrobiznes”, „Rok w ogrodzie”, „Tydzień” oraz „Smaki polskie”. Przyczynami nieoglądania audycji była ich obecność na kanałach niedostępnych dla badanych

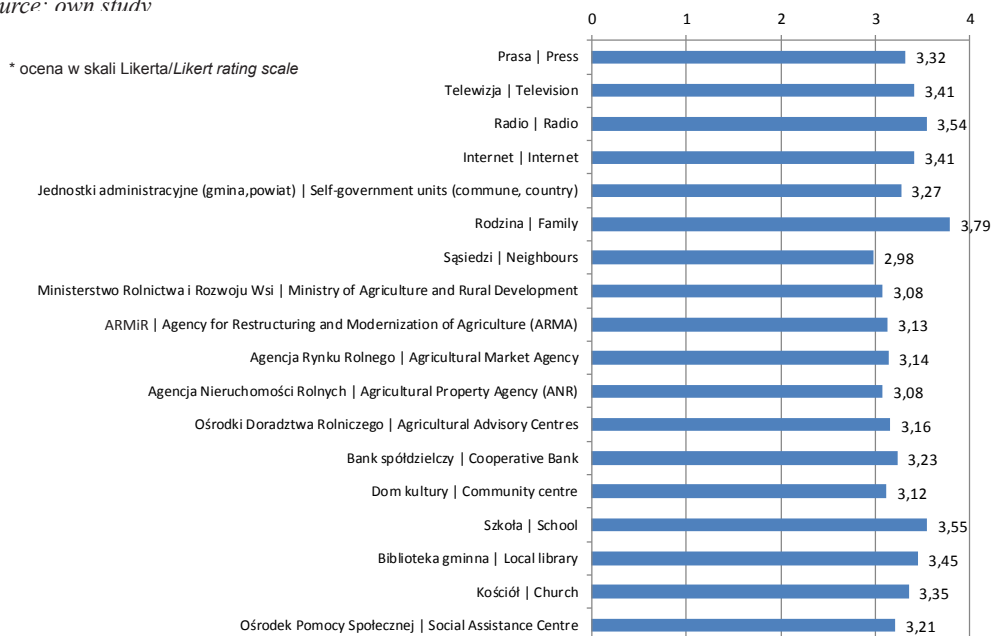

Rysunek 2. Częstotliwość korzystania z dostępnych na obszarach wiejskich źródeł informacji

Figure 2. The frequency of use of available information sources in rural areas

Źródło: badania własne

Source: own study

Rysunek 3. Wiarygodność poszczególnych źródeł informacji dostępnych na obszarach wiejskich

Figure 3. Credibility of information sources available in rural areas

Źródło: opracowanie własne

Source: own study

oraz nieodpowiednie godziny emisji. Co czwarty słuchacz radia wymieniał „Poranne rozmaitości rolnicze” i „Ekoradio”. Wśród czytelników prasy branżowej największą popularnością cieszyły się takie tytuły jak: „Ochrona Roślin”, „Gazeta Chłopska”, „Poradnik Rolniczy”, „Rynek Spożywczy”.

Problemy związane z dostępem do informacji, wśród innych problemów społecznych, mieszkańcy terenów wiejskich wymieniają w dalszej kolejności i zauważają ten problem głównie osoby w wieku 18-25 lat. Badani stwierdzili natomiast, że dostępność mediów (telewizja kablowa, satelitarna, internet) jest najlepszym sposobem zapobiegania wykluczeniu informacyjnemu.

Podsumowanie

Z badań wynika, że mieszkańcy terenów wiejskich województwa mazowieckiego najczęściej korzystają z takich źródeł informacji jak: telewizja, rodzina, internet oraz prasa branżowa. Jednak częstotliwość korzystania nie łączy się z wiarygodnością i użytecznością, chociaż w każdej kategorii media znajdują się na czołowych miejscach. Za najbardziej wiarygodne źródło uznano rodzinę, a za najbardziej przydatne internet. Pomimo szerokiego dostępu do informacji ponad połowa badanych oczekuje bardziej wyczerpującej i szczegółowej informacji oraz dalszego rozwoju infrastruktury IT, bowiem tym samym wzrasta dostępność do większej liczby źródeł informacji.

Obecnie społeczności, które nie mają dostępu do oferty nowych mediów, mają ograniczone relacje społeczne pod względem geograficznym, np. ograniczenie tylko do lokalnych ofert pracy. Dlatego w celu zniwelowania tych różnic wiele organizacji międzynarodowych oraz państw przyjmuje programy likwidacji luki cyfrowej i wykluczenia cyfrowego, czyli promowania e-integracji oraz e-dostępności dla zapewnienia powszechnego dostępu do informacji, co z kolei jest warunkiem rozwoju społecznego i gospodarczego.

Literatura

- Branża, biznes, gospodarka, Biuletyn nr 163, IPBBS 2010.
- Czerniawska D. 2012: *Raport. Wykluczenie cyfrowe. Strukturalne uwarunkowania korzystania z internetu w Polsce i województwie mazowieckim*, Wydawca MGG Conferences Sp. z o.o., Warszawa, s. 12-29.
- Czerniawska D., Batorski D. 2012: *Raport. Technologie informacyjno-komunikacyjne w gospodarstwach domowych województwa mazowieckiego*, Wydawca MGG Conferences Sp. z o.o., Warszawa, s. 9-10.
- Jachimowski M. 2012: *Funkcje współczesnej prasy lokalnej i możliwości ich realizacji: Prasa jako „czwarta władza” stojąca na straży lokalnej demokracji czy zakładnik miejsko – gminnych układów?* [W:] A. Bodnar, D. Bychowska-Siliarska (red.), *Wolność słowa w prasie lokalnej*, Wydawnictwo Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Warszawa, s. 19-21.
- Kołodziejczyk A. 2007: *Podejście użytkownika i korzyści w badaniu skutków oddziaływania mediów*, [W:] D. Kubicka, A. Kołodziejczyk (red.), *Psychologia wpływu mediów. Wybrane teorie, metody, badania*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków, 32.
- Kubicka D. 2007: *Spoleczno-poznawcza teoria komunikacji masowej Alberta Bandury*, [W:] D. Kubicka, A. Kołodziejczyk (red.), *Psychologia wpływu mediów. Wybrane teorie, metody, badania*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków, s. 52-61.
- Skarżyńska K. 2009: *Czy media elektroniczne tworzą sztuczny świat? Rola mediów elektronicznych w rozumieniu świata i kształtowaniu postaw*, [W:] M. Filiciak, G. Ptaszek (red.), *Komunikowanie (się) w mediach elektronicznych. Język, edukacja, semiotyka*, Wydawnictwo Akademickie i Profesjonalne, Warszawa, s. 405-408.

Summary

In information society media determine the overall availability of information and the speed of its dissemination. Even in rural areas, they have become the primary source of information, as confirmed, inter alia, in a survey carried out in 2012 in the Mazowieckie Province. However, they are not perceived as the most reliable source of information. The most credible source of information is the family, then school, the radio, local library, television and the internet. The studies also show that the level of availability and range of media use in rural areas are close to the parameters of the whole province. The theoretical part discusses the notions of information function, shaping public opinion and information competence.

Adres do korespondencji:
dr inż. Ewa Jaska

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie
Katedra Ekonomiki Edukacji, Komunikowania i Doradztwa
ul. Nowoursynowska 166, 02-787 Warszawa
tel. (22) 593 41 61, e-mail: ewa_jaska@sggw.pl